

IT-nätverk och folkhälsoarbete

Bo J A Haglund

Utvecklingen inom informationsteknologin (IT) går mycket fort. Internet har växt fram som en viktig del av IT. I artikeln redovisas några praktiska användningsområden av IT inom folkhälsoområdet. Internet och dess praktiska förutsättningar presenteras först. Därefter redovisas erfarenheter från Health Promotion Research Internet Network (HPRIN). HPRIN är ett internationellt Internetbaserat nätverk för forskare och praktiker inom folkhälsoområdet. Det omfattar dels en webbsida med ett växande antal länkar till olika centra över hela världen, dels ett globalt diskussionsforum. Under hösten 1997 öppnades ett motsvarande nordiskt diskussionsforum (N-HPRIN) för erfarenhetsutbyte av praktisk forskning om hälso- och miljöarbete i Norden. Dessutom tjänar det som planeringsforum för den andra nordiska forskningskonferensen i hälsofrämjande arbete (Health Promotion) i Stockholm 9-11 september 1998. I Sverige finns dessutom ytterligare två möjligheter till IT baserat erfarenhetsutbyte. Det ena är via de First Class-databaser som Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet utvecklat (Kf-Direkt resp Lf-Direkt). I stort sett samtliga kommuner i Sverige finns representerade i de diskussionsfora som utvecklats i dessa databaser. Bl a i ett gemensamt Folkhäsoforum. Nätverket för lokalt folkhälsoarbete utnyttjar dessutom möjligheten till slutna diskussioner. Dels finns också några databaser hos SPRI, i det här sammanhanget främst **Spriline Projekt**. Här kan man få information om pågående projekts mål, metoder, namn på projektledare, samt kontaktadresser. För att utveckla erfarenhetsutbytet av folkhälsoarbetet är det viktigt att systematiskt utnyttja de möjligheter som IT-nätverken ger.

Arbetet utgår från WHO's Collaborating Centre on Supportive Environments for Health <http://www.ki.se/phs/wcc-seh/main.html> vid Institutionen för Folkhälsovetenskap vid Karolinska Institutet där professor Bo J A Haglund <bo.haglund@phs.ki.se> är director

Vad är Internet

Informationsteknologi (IT) är i sig inget nytt. Det nya är att man nu kan använda kraftfulla, billiga och massproducerade datorer inom informationsteknologin. Med

tekniken når man ständigt fler och fler människor i en omfattning som aldrig tidigare i mänsklighetens historia.

Internet är ett världsomspännande nät av sammankopplade datorer som i princip kan ses som informationsvägar. Dessa vägar kan användas för att sända olika former av information. Om man är ansluten till informationsvägarna, vilket sker genom att flera användare når nätet via en server, en dator uppkopplad till Internet, utnyttjas vägarna i tre nivåer.

Den första nivån som innefattar utbyte av elektroniska brev, sk e-mail, är ett snabbt och praktiskt sätt att sända brev, där man vid behov kan sända med, länka datafiler.

Den andra nivån utgör medlemskap i diskussionsgrupper, eller elektroniska konferenser (USENET Nyheter), där många får samma brev till en anslagstavla och man utbyter ideer inom något ämne. Man kan också prenumera på en lista av e-mail. Istället för att alla brev sätts upp på en anslagstavla sänds de då hem till alla som prenumerar på listan en sk mailing list. Man kan i dessa konferenser billigt och bekvämt hålla kontakt trots skillnader i avstånd och tid.

Den tredje nivån är användande av World Wide Web som är informationssidor som man enkelt kan hoppa mellan. Informationen innefattar artiklar, böcker, bilder, videosekvenser. De brukar kallas hemsidor. Den aktuella utvecklingen är en utveckling av kopplingen mellan webbsidor och relationsdatabaser, vilket ger möjligheter till att inte bara läsa ner texter utan att också själv skriva in och bidra aktivt på andras webbsidor. Det finns rader av böcker för nybörjare inom internet som kommit de senaste åren (1-7).

Syftet med den här sammanställningen är att visa på några vägar att söka information via internet inom folkhälsoområdet.

HPRIN

Inom ramen för ett internationellt samarbete bedrivs sedan 1994 "Health Promotion Research Internet Network (HPRIN)", dels som en webbsida med allt fler

länkar till olika Health Promotion centra som kan återfinnas via <http://www.ki.se/phs/hprin/>, dels finns en internationell konferens HPRIN-list server med adress <http://info.mip.ki.se/cgi-bin/lwgate/Health-promotion>. Arbetet utgår och samordnas från WHO's Collaborating Center on Supportive Environments for Health vid Institutionen för Folkhälsovetenskap vid Karolinska Institutet.

HPRIN - LIST

I arbetet med att skapa nätverket för diskussion om forskning i hälsofrämjande arbete genomfördes en undersökning, 1995, till alla Health Promotion and Disease Prevention Research Centers i USA, samt till alla motsvarande centra i Kanada, Europa och Australien. Representanter från dessa forskningscentra bildar stommen i HPRIN nätverket och utgör flertalet av deltagarna konferensen, ungefär 200 av ca 400 deltagare. I januari 1998 fanns 37 länder representerade och Sverige hade 20 deltagare.

Målet med konferensen är att dels tillskapa ett internationellt forum för de som är intresserade av forskning i hälsofrämjande arbete och dels diskutera fokus för aktuell hälsofrämjande forskning samt identifiera viktiga utmaningar inom området inför det 21:a århundradet. Några exempel:

- Framework for Health Promotion Evaluation
- Investment for Health
- Creating Supportive Environments for Health
- Quality in Health Promotion
- Health Care Reform and Health Promotion

Tanken var att dessa diskussioner skall kunna vara bidrag till den 4:e internationella konferensen om hälsofrämjande arbete i Jakarta sommaren 1997. Denna konferens är en viktig uppföljare till tidigare världshälsokonferenser i Ottawa 1986, Adelaide 1988 och Sundsvall 1991. Vid Jakarta konferensen beslöt man att HPRIN-List skulle vara en av knutpunkterna för ett internationellt nätverk för forskning och utvärdering av hälsofrämjande arbete.

Några områden med behov av fördjupad forskning och erfarenhetsutbyte framkom i dessa samtal:

1. Programme effectiveness - need more information about inputs (the extent of capacitybuilding, organisation required) for evaluation of own programmes.
2. Health impact assessments of other (non-health) programmes
3. Evaluating new partners for a new era - how to evaluate partnerships

4. Determinants of health research

5. Basic theoretical work in health promotion

Enklaste sättet att prenumerera på HPRINs lista är att se på HPRINs webbsida:

<http://info.mip.ki.se/cgi-bin/lwgate/Health-promotion>, men man kan också sända en e-mail till HEALTH PROMOTION till <listserv@info.mip.ki.se> lämna "subject line blank" och i meddelandetrymmet för brev skriv bara subscribe HEALTH-PROMOTION (space) <your name> (if you have a signature file, suppress it). Om du har frågor om HPRIN - LIST kan du skriva till ägarna av listan på följande adress: HEALTH-PROMOTION-Request@info.MIP.KI.SE

N-HPRIN för Nordisk Folkhälsoforskning

Under våren 1997 utvecklades en ny nätverksbaserad konferens Nordic Health Promotion Research Internet Network, N-HPRIN. Syftet är dels att ge forskare i Norden inom Health Promotion området ett nytt forum för erfarenhetsutbyte, dels att utgöra ett forum för planeringen av "The 2nd Nordic Health Promotion Research Conference" i Stockholm den 9-11 september 1998. Genom att redan nu ge presumtiva deltagare möjligheter att ge synpunkter på forskningskonferensens innehåll ville vi visa på IT-nätverkets möjligheter vid planering, genomförande och uppföljning av en konferens. Adressen till diskussionsforum nås lättast genom att gå till konferensens webbsida som uppdateras kontinuerligt: <http://www.primnet.se/public/html/nhprin/index.htm>. Genom att gå till denna sida kan man också anmäla sig till konferensen och före den 15 april 1998 skriva/kopiera in abstrakt som man vill bidra med.

Den första nordiska forskningskonferensen i hälsofrämjande arbete i Bergen, Norge 1996 finns också avrapporterad på en egen webbsida med alla abstracts: <http://www.monash.edu.au/health/IJHP/1997/nordic/>

Internationella List diskussioner

CLICK4HP

Internationellt finns även andra diskussionsfora inom folkhälsoområdet. I Kanada finns sedan maj 1996 en mer praktikerorienterad diskussion om hälsofrämjande arbete. Även detta diskussionsforum rymmer ca 400 deltagare. Den heter CLICK4HP och har webbsida: <http://www.web.net/~stirling/#online>. Man kan också prenumerera genom att sända ett meddelande till <listserv@yorku.ca> och i meddelandeområdet i bre-

vet skriv bara **SUBSCRIBE CLICK4HP <your name>** (if you have a signature file, suppress it).

Kontaktpersoner är Alison Stirling (alison@opc.on.ca), Liz Rykert (lrykert@web.net) eller Sam Lanfranco (lanfran@yorku.ca). Under det sista året har ojämlikhet och hälsofrämjande arbete varit ett av de ämnen som diskuterats mest.

HEALTH-FOR-ALL

I England finns Mailbase en databas med flera listor av intresse för folkhälsoarbete. En diskussion heter Health for all <http://www.mailbase.ac.uk/lists-f-j/health-for-all/>, en annan Public Health <http://www.mailbase.ac.uk/lists-p-t/public-health/>. Aktiviteterna på dessa båda listor är dock betydligt mindre än på HPRIN-LIST och CLICK4HP.

HEALTHY CITIES DISCUSSION FORUMS

Det här är inte en strikt list men olika teman diskuteras för erfarenheter av arbete med Healthy Cities/ Healthy Communities och adressen är <http://www.healthycities.org/fora/welcome.htm>

Länkar till webbsidor för Folkhälsoarbete

Utgångssidan för att söka andra webbsidor för hälsofrämjande kan vara HPRIN -LINK med adress <http://www.ki.se/phs/hprin/>, men det finns andra inkörsportar. Sedan några år har man vid Cambridge Universitet, England en webbsida som kan användas som utgångspunkt för att finna relevanta sidor för hälsofrämjande arbete Electronic Public Health med adress: <http://fester.his.path.cam.ac.uk/phealth/phweb.html>. Den innehåller hänvisningar till webbsidor med epidemiologi, biostatistik, evidenced-based medicin mm.

I samband med Jakartakonferensen sommaren 1997 var många forskare aktiva runt om i världen och lade ner arbete för olika förarbeten inför konferensen. Bl a gjorde man då en *annoterad bibliografi* om hälso-främjande arbete som kan återfinnas på webbsida <http://www.fis.utoronto.ca/people/faculty/marshall/hpbib.htm>. Till samma konferens gjorde vi en översikt över akademiska utbildningar i hälsofrämjande arbete som återfinns på <http://www.ki.se/phs/wcc-seh/education/main.html>

Internet Journal of Health Promotion

Den första elektroniska Health Promotion tidskriften har utvecklats vid Monash Universitet i Australien och

återfinns på <http://www.monash.edu.au/health/IJHP/>

Nedan ges exempel på artiklar som publicerats sedan dess start år 1995. Vi har bl a publicerat den första Nordiska forskningskonferensen i hälsofrämjande från 1996 i denna tidskrift.

Promoting the health of older people- Making it happen (8/1/1998) by Walters, R.

Conference on the Status of Nordic Health Promotion Research: Progress during the Decade after the Ottawa Charter - Proceedings (18/11/1997)

Rates and correlates of cigarette smoking among a sample of year 7 and 8 students in Sydney - A comparative study between students speaking English and a language other than English at home (21/10/1997) by Tang, K.C., Rissel, C., Fay, J., Ehrlich, F., Porter, S., Dawes, A., Steven, B.

Cultural barriers to exercise amongst the ethnic elderly (20/8/1997) by Michele V. Lewis, Rebecca A. Szabo, Karen R. Weiner, Louise McCall, Leon Piterman

Promoting Breast Screen to Melbourne Chinese Women Using Ethnic-specific Health Promotion Strategies (26/5/1997) by Elizabeth Y.-L. Kung, Ah-Choy Chan, Yuh-Shyan Chong, Trang Pham, Bridget H.-H. Hsu-Hage

A comment on settings in health promotion (6/5/1997) By Eberhard Wenzel

Editorial: Health Promotion Settings (6/5/1997) By Maurice B. Mittelmark

Centrally Initiated Health Promotion: Getting on the Agenda of a Community And Transforming a Project to Local Ownership (16/12/1996) By Maurice B. Mittelmark

Hand in Hand (21/8/1996) By Christen D.J. Barras, Naomi Bloom, Suzy L. Cook, Zoya J.Luzhansky, Bradley S. Skinner

Prostate Disease Awareness (15/5/1996) By Chih Chien Kenneth Goh, Kang Yao Lim, Michael Ng, Brenton Tay

Coping with Grief (18/3/1996) By Melinda Gill, Nai An Lai, Yu Ming Ong, Dzung Nguyen

Obesity in Children (4/3/1996) By Kevin L. Joseph, Kong H. Ang, Kiem M. Ngo, Gregory F. Y. Yim

Menopause Awareness in Richmond (4/2/1996) By Esther Bell-eli, Que Thanh Lam, Daniel A. Robin, Karina Stolyarsky, Kelvin K. H. Yap

Health Promotion on the Internet (18/10/1995) By Doron S. Gradstein, Michael S. Hofman and Yigal Reuben

FIRST CLASS

En annan teknisk lösningen för datorkonferenser är First Class som vuxit starkt under de senaste åren. Idag finns det flera publika First Class servrar i Sverige. De mest kända är Kommunförbundet Direkt, Landstingsförbundet Direkt, Miljödialogen och Idgonline. Flera politiska partier använder systemet för såväl intern som extern kommunikation. Användarens program (klienten) är gratis och kan enkelt installeras på en PC eller Macintosh. Programmet fungerar bra även med långsamma telefonmodem, men man kan också använda uppkoppling via Internet och TCP/IP. All hantering av post och

bilagor sker på ett enhetligt sätt vilket är enkelt att lära sig och det är därför lätt att debattera och utbyta information.

Det lokala nätverket för folkhälsoarbete i Sverige har sedan några år utnyttjat dessa konferenser, främst Kf - direkt. Inom ramen för denna databas finns både "öppna" och "slutna" konferenser. **Folkhälsoforum** i Kf - Direkt är en konferens med många deltagare både bland hälsoplanerare, miljöarbetare och lärare.

SPRILINE

Spriline innehåller flera svenska och nordiska referenser och kan nås via internet: <http://www.spri.se/spriline.htm>. Spriline Projekt är en av flera användbara databaser för folkhälsoarbete, som kan nås via Internet. I Spriline Projekt kan man få information om projektens mål, metoder, namn på projektledare, samt kontaktadresser. Inmatning av aktuella projekt sker vid Infocenter i Arjeplog. Så fort de är inlagda är de sökbara från Sprilines webbsida. Vid en sökning i slutet av januari 1998 på titlar med sökfrågan "Health Promotion" framkom att det fanns 785 pågående projekt i databasen.

Nedan några exempel:

1. Rökfritt på Krogen
2. Hälsorelaterad miljöövervakning i Västerbottens län
4. Skyddsföreskrifter för Delsjöarna och Göta älv
5. Radon i dricksvatten
6. Störande buller från fläktar och kylanläggningar
7. Skolor; städning och underhåll
8. Föräldrakooperativa daghem
10. Ulricehamn - allergianpassad kommun
12. Vattenkvalitet i enskilda brunnar inom Uppsala kommun,
13. Folkhälsoråd
14. Radon i Väsby
15. Allergikommittén (=Allergiförebyggande arbete samordnas med
17. Med ungdomar mot droger, Rosengård
18. Tillsammans kan vi
21. Husie mot droger, delprojekt i Malmö stad
22. Musik mot droger
23. Tonårsflickor och alkohol
24. Kirseberg mot droger - Kirsebergsskolans högstadium
29. Framtidsverkstäder
30. "Helsak" - Helhetssyn, samsyn och konsekvens
31. Carpe diem-projektet
47. Lokala nätverk
59. Hälsorelaterade miljömål
67. En drogfri arbetsmiljö
74. Lokalt handlingsprogram mot ungdomars drogmissbruk

Enskilda projekt redovisas under följande rubriker:

Doc.no 76795
DATABAS Spriline Projekt
Reg. datum 1997-12-01
Titel STAD-projektet (Stockholm förebygger Alkohol- och Drogproblem)
Proj. ledare Andréasson, Sven
Institution S:t Görans sjukhus
Adress Psykiatriska beroendekliniken, Stockholm
Telefon nr 08-672 29 63
Uppg.lämn. IN Folkhälsoinstitutet
Starttid 1996-01-01
Sluttid 1998-12-31
Kategori Folkhälsa
Nyckelord Förebyggande hälsovård
Prevention
Missbruk
Alkohol- och narkotikaupplysning
Stockholm
Stockholms län
MeSH Health promotion
Preventive medicine
Substance abuse
Health education
Substance abuse

Abstract Ett 10-årigt aktionsinriktat projekt med syfte att utveckla och utvärdera metodik inom det missbrukspreventiva området i Stockholms läns landstings centrala och västra sjuk-vårdsområden. Initialt fokuseras på 3 områden: sekundärpreventiva insatser inom sjukvården, nya former för ANT-undervisning i skolan samt alkohol utbildning av serveringspersonal.

REFERENSER

1. *Arvidsson S, Ek J, Liljegren B A*: Lättpocket om Internet. Upplands-Väsby. Pagina AB, 1995.
2. *Hjelm J*: Internet boken. Upplands-Väsby. Pagina AB, 1994.
3. *Holmquist C*: Doktorn i Cyberrymden. Internet billigt och bekvämt för både kommunikation och utbildning. Läkartidningen 1996;93:471-4.
4. *Levine J R, Levine Young M*: Mer Internet för Dummies I översättning av Andersson C. Stockholm: IDG Books, 1995.
5. *Schriwer S*: Startbok Internet. Stockholm: Docenda Läromedel, 1995.
6. *Steiner BD, Reid A, Smucker DR*: Development on the Internet: A practical Guide for Primary Care Physicians. Fam Med 1996;28:128-33.
7. *Taube A*: Using Computer Technology for Health Education. Promotion & Education 1997; IV: 5-7.